

Latvijas Fizioterapeitu asociācijas seminārs

14.04.2018.

Kuldīga

Funkcionālā speciālista un pacienta sadarbība fizioterapijas laikā

RĪGAS STRADIŅA
UNIVERSITĀTE

VITA BREVIS ARS LONGA

Dace Stirāne,
RSU Rehabilitācijas katedra
Latvijas Fizioterapeitu asociācijas valdes locekle
NRC ‘Vaivari’ vecākā fizioterapeite

Veselības aprūpe rehabilitācijas speciālista skatījumā – koncepta maiņa

- Biomedicīniska pieeja – bio-psiho-sociāla pieeja
- SSK- 10 klasifikācija – SFK (ICF)
- aktivitātes līmenis
- pacientu izglītošana
- jauna veselības definīcija

'Health' must be regarded as the ability to adjust en to take the lead in both physical, emotional and social challenges in life. WHO 2014

Fizioterapeits – veselības aprūpes speciālists

- Fizioterapeita profesija Latvijā šobrīd tiek pilnveidota.
- Izaicinājums praktizējošiem speciālistiem – **spēt definēt savu lomu un nozīmi veselības aprūpes sistēmā.**

- **Fizioterapijas darbības modeļa pārmaiņas:**
  - » biomedicīniskā pieeja (autoritatīvas un aizbildnieciskas terapeitiskās attiecības)

  - » **bio-psiho-sociāls veselības aprūpes modelis**
    - vērsts uz sadarbību

    - terapeita un pacienta stipro pušu apzināšan un realizēšana.

Fizioterapijas paradigma

(Paradigma ir noteikts uztveres un domāšanas modelis, pasaules redzējums. (T. Kūns))

Fizioterapijas paradigma nosaka to, kā fizioterapeits praktizēs kā profesionālis.

Vairākas komponentes:

- » **interese** – vēlme noskaidrot pacienta / klienta vajadzības
- » **komptence** – zināšanas un praktiska rīcība
- » **pasaules uzskats** – izpraktne par praksi kopējā kontekstā
- » **zinātniskais uzskats** – vispusīgas zināšanas par detaļām, metodoloģiju un profesijas ideāliem
  - prasme atrast un izmantot informāciju
  - kritiska un inovatīva domāšana

Uz personu vērsta prakse fizioterapijā

Viena no pēdējā laika veselības aprūpes kvalitātes iezīmēm:

- klients tiek izvirzīts veselības parūpes centrā
- pacienta / klienta vēlmju un vajadzību respektēšana
- pacienta / klienta aktīva iesaistīšanās ārstniecības procesā

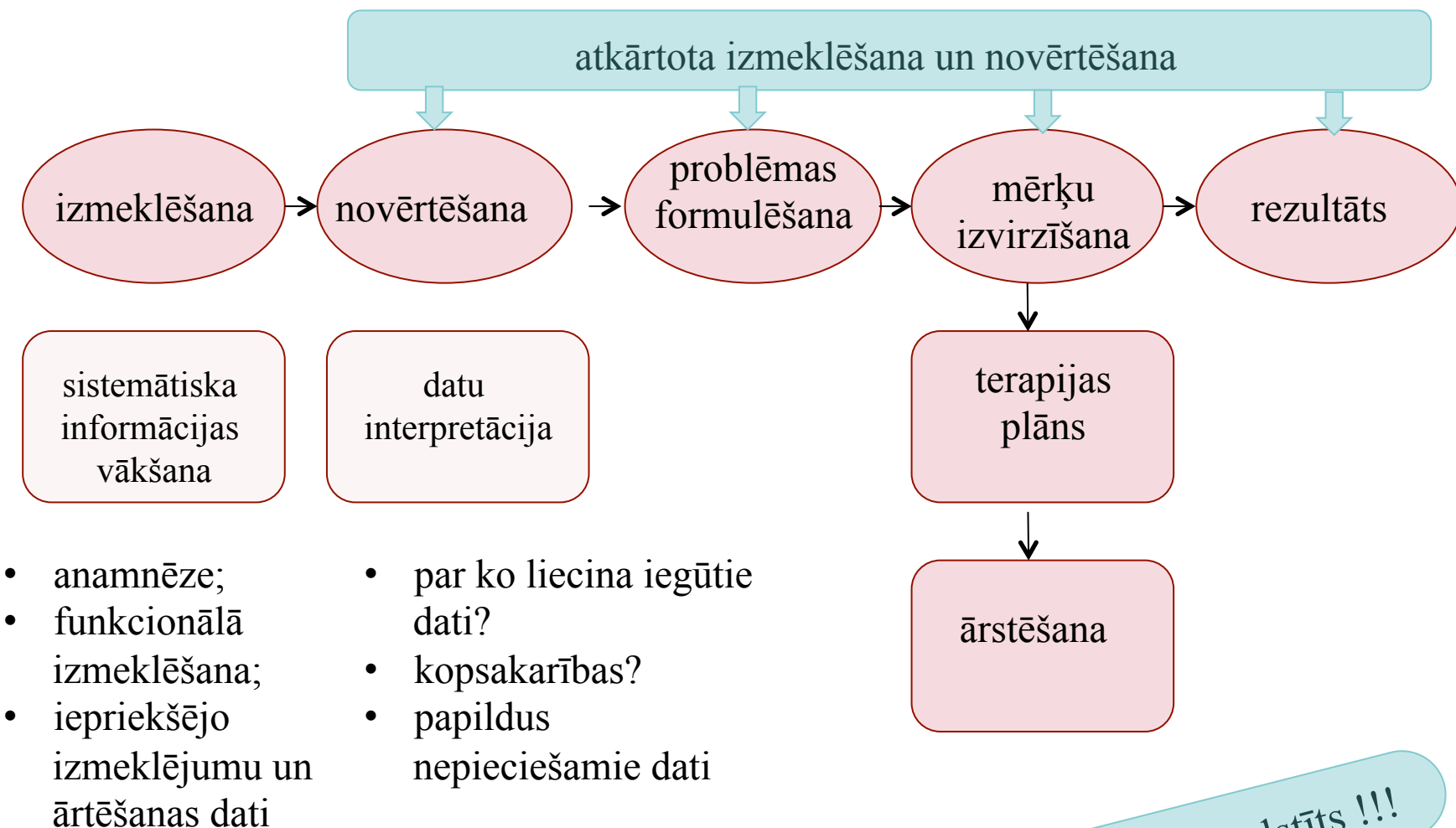
Veiksmīgas sadarbības pamatā:

- fizioterapeita profesionalitāte
- pacienta / klienta vēlmes un iespējas
- fizioterapeita un pacienta sadarbība personiskā līmenī

Uz personu vērsta prakse fizioterapijā

- Pacienta perspektīvas noskaidrošana un ņemšana vērā:
  - » idejas, vajadzības, jūtas, bažas, funkcionēšanas prasības
- Pacienta unikālo psihosociālo apstākļu izprašana
  - “*kā es varu palīdzēt šai personai?*” vs “*kas ir šī persona, un kas viņai ir nepieciešams?*”
- Problēmas izpratnes veicināšana un ārstēšana saskaņā ar pacienta vērtībām
- Pacientu iesaistīšana **terapijas procesā** atbilstoši viņu vēlmēm un iespējām:
  - » informēšana, iedrošināšana, iesaistīšana lēmumu pieņemšanā

Rehabilitācijas process

uz pierādījumiem balstīts !!!

Funkcionālās izmeklēšanas un novērtēšanas saturs

- Apskate (miera stāvoklī, kustībā),
- kustību izmeklēšana (aktīvi un pasīvi, artrokinemātiskas kustības, kustību apjoms un kvalitāte),
- muskuļu funkciju (garums, spēks) testēšana,
- posturālās stabilitātes un pozu maiņas izmeklēšana,
- locītavu pasīvās un aktīvās stabilitātes izvērtējums,
- palpācija (muskuļu saspringuma izmeklēšana),
- sensoro funkciju izmeklēšana,
- sirds un asinsvadu sistēmas izmeklēšana,
- elpošanas sistēmas izmeklēšana,
- specifiski funkciju testi.

Izmeklēšanas mērķtiecība

- Kurus testus izvēlēties?
- Ievācot anamnēzi veidojas “darba hipotēze”, kuras pārbaudīšanai izvēlas testus. Testu rezultātu interpretācija dod pamatu apstiprināt vai noraidīt hipotēzi, veidot jaunas hipotēzes (hipotētiski deduktīvā klīniskā spriešana).
- Nevar balstīties uz klīnisko diagnozi -
  - » nav divu vienādu “muguras sāpju”
- Nepazaudēt pacienta perspektīvu.
- Svarīgi izvērtēt visus funkcionēšanas aspektus.
- **Uz pacientu vērsta pieeja.**

Standartizēti novērtēšanas protokoli

Novērtēšanas protokoli:

- atvieglo ikdienas darbu
- standartizēti
- validēti un aprobēti
- uz pierādījumiem balstīti
  - » muguras sāpju novērtēšanas protokols (LFA)
  - » grūtnieču novērtēšanas protokols (LFA)
  - » senioru novērtēšanas protokols (LFA)
  - » parkinsonisma pacientu novērtēšanas protokols
  - » pacientu ar muguras smadzeņu bojājumu novērtēšanas protokols, u.c.

Novērtēšanas instrumenti – *FIM, DASH, Berg Balance Scale, u.c.*

Problēmas formulēšana

Vērsta uz funkcionēšanas ierobežojumu (nevis klīnisko diagnozi)

- pacienta formulēta galvenā problēma
- fizioterapeita formulēta galvenā problēma

Uz pacientu / klientu vērsta pieeja problēmas formulēšanā (vai iespējams?)

- » pacientu problēmas un mērķi bieži ir saistīti ar pašaprūpi, ikdienas aktivitātēm, darba vidi.
- » fizioterapeitam būtu jāspēj identificēt pacienta / klienta vajadzības un jārīkojas saskaņā ar tām.

Terapijas mērķi

Kāpēc jāuzstāda mērķis?

- lai noteiktu terapijas prioritātes;
- lai atvieglotu intervences plānošanu;
- lai mērītu terapijas efektivitāti;
- lai optimizētu komunikāciju ar:
  - » pacientu;
  - » citiem veselības aprūpes speciālistiem;
  - » uzraugošām (maksājošām) institūcijām; (uzņēmuma kvalitātes kritēriji!!!)

Terapijas mērķi

Ilgtermiņa mērķis

- gandrīz vienmēr funkcionāls (aktivitāte / dalība)

Īstermiņa mērķis / mērķi

- soļi, lai sasniegtu ilgtermiņa mērķi (struktūra / funkcija aktivitāte / izglītošana)

Terapijas mērķa formulēšana

SMART

Specific

Measurable

Achievable

Relavant

Timed

Terapijas mērķa struktūras ABCD

Audience – persona, kas sasniegs mērķi

Behavior – ko persona spēs darīt (aktivitāte)

Condition – nosacījumi aktivitātes veikšanai

Degree – veikšanas apjoms, laika limits

Terapijas mērķa struktūras ABCD

■ *Audience* / persona

Pacients

... spēs patstāvīgi pārsēsties no gultas uz riteņkrēslu

Aprūpētājs

■ *Behavior* / aktivitāte

Ko spēs izdarīt

... spēs veikt ikdienas aktivitātes, kurās nepieciešama plecu elevācija

... spēs patstāvīgi apģērbties

Terapijas mērķa struktūras ABCD

■ *Conditions / nosacījumi*

Aktivitātes veikšanas nosacījumi vai nosacījumi, lai aktivitāti varētu veikt

... spēs bez sāpēm veikt ikdienas aktivitātes, kurās nepieciešama plecu elevācija

... izmantojot elkoņa atbalsta kružus spēs pārvietoties pa līdzenu virsmu

■ *Degree / apjoma vai laika vienība*

Plānotais laiks mērķa sasniegšanai un norādes par apgūstamās aktivitātes daļu, ņemot vērā paredzamo sadarbības laiku un funkcionālās vajadzības

.... *divu mēnešu laikā bez apstāšanās un aizdusas spēs noiet 500 m*

... *izmantojot elkoņa atbalsta kružus trīs dienu laikā apgūs spēju veikt 30m pa līdzenu virsmu*

Terapijas mērķi – ilgtermiņa mērķis

Laika periods ilgtermiņa mērķim

- dažas dienas, nedēļa, mēnesis, gads...

Ilgtermiņa mērķa uzstādīšanas laika periods ir atkarīgs no:

- pacienta diagnozes un funkcionālā stāvokļa
- plānotā ārstēšanas / sadarbības laika

Nepieciešamības gadījumā ilgtermiņa mērķis un uzstādītais laika periods ir jāpārskata un jāuzstāda no jauna.

Terapijas mērķi – ilgtermiņa mērķis

Ilgtermiņa mērķis ir jāpārskata, ja:

- mainās (**pasliktinās**) pacienta veselības stāvoklis, kā rezultātā **nav iespējams, sasniegt** iepriekš plānotos funkcionālos uzlabojumus
- mainās (**uzlabojas**) pacienta veselības stāvoklis, kā rezultātā ir **iespējami lielāki funkcionāli uzlabojumi**, nekā iepriekš plānots
- mainās iepriekš paredzētais **ārstēšanas / sadarbības laika periods**

Terapijas mērķi – īstermiņa mērķi / mērķis

Laika periods īstermiņa mērķiem

- dažas dienas, nedēļa, 2-3 nedēļas, 1-3 mēneši

Īstermiņa mērķis ir jāpārskata, ja:

- mērķa sasniegšanai plānotajā laika periodā to nav izdevies sasniegt
- mērķis ir sasniegts ātrāk nekā ieplānots
- ir mainījušies īstermiņa mērķi

Terapijas plāns un ārstēšana

1. Balstoties uz SFK konceptu identificē ar **fizioterapijas metodēm ietekmējamus faktorus:**
  - » funkciju, struktūru bojājumus,
  - » aktivitāšu un dalības ierobežojumus,
  - » veicinošos un kavējošos faktoros.
2. Izveido mērķtiecīgu terapijas plānu, kas:
  - » vērsts uz terapeita un pacienta izvirzīto īstermiņa un ilgtermiņa mērķu sasniegšanu
  - » terapijas plāns saistībā ar funkcionēšanas perspektīvu

Terapijas plāns un norise

- 1. Fizioterapeita zināšanas, prasmes un kompetences:**
  - » uz pierādījumiem balstītas
  - » praksē balstītas
  - » kritiskā domāšana !!!
- 2. Pacienta un terapeita sadarbība. Terapeitiskais rāmis.**
- 3. Pacienta personīgo faktoru nozīme atveseļošanās procesā**
  - demogrāfiskie faktori
  - kontrole
  - kompetence
  - *coping strategies*
  - emocijas

Ilgtermiņa mērķa sasniegšanā būtiska ir emocionālā un sociālā atbalsta izjūta.

Atkārtota izvērtēšana un terapijas pārskatīšana

- SFK koncepta pielietošana, lai atkārtotu izvērtēšanu un terapijas pārskatīšanu – **struktūras un funkcijas, aktivitāte, dalība**
- **Rezultātu** izvērtēšana no funkcionēšanas perspektīvas
  - » vai **izvirzītie mērķi** ir sasniegti?

